

ЖҮК ТАСЫМАЛДАРЫН ЖІКТЕУ

Тасымалдау шарттары мен жүк түрлерінің алуан түрлілігіне байланысты жүк автомобильдері келесі белгілермен ерекшеленеді:

1. Салалары бойынша (қызмет көрсетілетін кәсіпорындардың түрлері және, тиісінше, тасымалданатын жүктердің түрлері):

- өнеркәсіптік жүктер тасымалдардың жалпы көлемінің шамамен 30% - ын алады. Бұл өнеркәсіптік объектілер, сыртқы көлік тораптары мен қойма аумақтары арасында тасымалданатын Шикізатты, дайын өнімді, отынды қоса алғанда, өнеркәсіптік кәсіпорындардың жүктері;

- құрылыс -35%. Бұл құрылыс индустриясының жүктерін, шикізат құрылыс материалдарын, құрылыс жабдықтары мен машиналарын, топырақ пен құрылыс қоқыстарын қамтитын Өнеркәсіптік және азаматтық күрделі құрылыс жүктері;

- ауыл шаруашылығы-10%. Бұл ауылшаруашылық өнімдері, тұқымдар, тыңайтқыштар және т. б.;

- тұтынушы-20%. Бұл халыққа азық-түлік, өнеркәсіптік тауарлар мен тұрмыстық қызмет көрсету жүктері. Тұтыну тобына қаланы қатты тұрмыстық қалдықтардан, қардан және қоқыстардан тазарту жүктері, сондай-ақ отын жүктері жатады;

- өзгелері — 5 %;

2. Тиесілік белгісі бойынша:

- жалпы пайдаланудағы көлікпен орындалатын тасымалдар;
- ведомстволық көлікпен орындалған тасымалдау.

3. Аумақтық белгісі бойынша:

- ішкі өндірістік (технологиялық);
- шаруашылықтан тыс тасымалдау:
  - қалалық
  - қала маңына қатынайтын көліктер(50 км дейінгі қашықтыққа тасымалдау)
  - қалааралық байланыс (>50км)
  - халықаралық

4. Тасымалдауды ұйымдастыру және орындау тәсілдері бойынша:

- орталықтандырылған;
- орталықтандырылмаған;
- тікелей және аралас;
- аралас;
- контейнерлік және пакеттік.

5. Есепке алу және жұмысқа ақы төлеу нысандары бойынша:

- атқарылған жұмыс көлемі төленеді (жөнелту массасы мен қашықтығы, жөнелту көлемі ескеріледі);
- сағаттық тарифтер бойынша төлеммен ауысым (жұмыс істеген уақыты ескеріледі);
- километрлік есеп бойынша төлеммен (жалпы жүгіріс);
- таксомоторлық жүк көліктері (халық жүктері, уақыты және жүрісі).

6. Тасымалданатын жүктердің түрі немесе тектері бойынша:

- ыдыс;
- безтарные;
- үйінді, құйма, үйілме, а / ш, қауіпті, тез бұзылатын, құрылыс жүктерін тасымалдаудың мөлшерлері.

7. Жүк партияларының мөлшері бойынша:

- жаппай тасымалдау (біртекті жүктің үлкен партияларын тасымалдау);
- партиондық заттар (көлемі ең тиімді көлік құралдарының жүк көтергіштігінен аз партиялар (20 т дейін));
- ұсақ партионды (көлік құралының толық тиелуін қамтамасыз етпейтін жүктің шағын партиялары).

Жүк партиясы-жүк жөнелтуші мен жүк алушы арасында бір мезгілде өткізілетін немесе ауыстыруға жататын жүк бірліктерінің жиынтығы.

8. Тасымалдауды игеру уақыты бойынша:

- тұрақты (жыл бойы);
- маусымдық;
- уақытша (эпизодтық).

ЖҮКТЕРДІҢ КӨЛІКТІК СЫНЫПТАМАСЫ

Автомобильдердің жұмыс істеудегі негізгі нысаны жүктер болып табылады. **Жүк** – бұл тауар өнімдері, өндірушілердің және тұрғындардың кәсіби еңбегі нәтижесінде жасалатын өнім (шикізаттар, материалдар, дайын бұйымдар, ауылшаруашылық өнімдері), тасымалдауға берген сәттен оны тұтынушыларға өткізген сәтке дейінгі зат.

Жүктердің тасымалдану сипаттамасы төменде келтірілген жиынтықтардан тұрады:

- физикалық-механикалық және физикалық-химиялық қасиеттері;
- көлемдік-массалық сипаттамасы;
- тауарлар жіне буып-түю көрсеткіштері;
- қауіптілік сипаттамасы;
- жүктің өзіне тән қасиеті.

Жүктер өздерінің белгілері бойынша төмендегідей жіктеледі:

Жүктердің салалық белгісі бойынша бөлінуі:

- өнеркәсіптік (өнеркәсіптік бұйымдар, металл, руда, көмір, мұнай т.б.);
- ауылшаруашылық (астық, жем, көкөніс, жемістер, мақта, тыңайтқыш);
- құрылыстық (цемент, құм, кірпіш, темірбетон, плиталар және т.б.);
- саудалық (тамақ өнімдері, өнеркәсіптік тауарлар, тамақтану орнының жүктері);
- коммуналдық (жарамсыз қалдықтар, тамақ қалдықтары, қар және т.б.);
- басқа да (көрмеге қойлатын заттар, багаж, макулатура, қайтарылатын ыдыстар т.б.).

Физикалық жағдайы бойынша жүктердің бөлінуі: қатты, сұйық және газ тәрізді.

Тиеп-түсіру жұмыстарын икемдендіру бойынша жүктердің бөлінуі:

- ақтарылмалы жүктер, бұл жүктерді тиеп-түсіргенде, тасымалдағанда, сақтағанда ақтаруға болады. Бұл жүктерге – үйілмелі, майда даналық жүктер, көмір, құм, руда, тас және т.б. кіреді. Бұл жүктерді өзі түсіретін автомобильдермен тасымалдаған жөн. Тасымалдау, тиеп-түсіру жән сақтау үшін оларға ерекше талаптар қойлмайды;
- ыдысты-бумалы және даналанған (қапқа салынған жүк, пакеттердегі, жәшіктердегі, қораптардағы, бөшкедегі, рулонданған т.б.) жүктер;
- сұйық немесе құйылатын – бұл жүкке сұйық жүктер жатады, оның ыдысы автомобильдің цистернасы болып есептелінеді. Құйылмалы жүктерге сұйытылған газ, жанармай, сұйық химиялық заттар (қышқылдар, спирт, тыңайтқыштың кейбір түрлері), тамақ өнімдері (өсімдік майы, су, шарап т.б) жатады.
- жартылай сұйық және қою (бетон, асфальт, гудрон, битум т.б);
- газ тәріздес (оттегі, азот, бутан, пропан, т.б);

Жүктер габариттік өлшемі бойынша төмендегіше жіктелінеді:

- габаритті (жүктің габариттік өлшемі стандарттық көрсеткіштен аспайтын, ені бойынша – 2,5 м, биіктігі тасымалданатын күйде автомобильмен бірге – 3,8 м, контейнерді тасымалдағанда -4 м, ұзындығы бойынша борттан шығып тұруы 2 м аспайтын) жүктер;
- ірігабаритті (биіктігі бойынша 2,5 м, ені бойынша 2 м, биіктігі 3м-ден асатын) жүктер;
- габаритсіз бұл барлық өлшемдері бойынша стандартты шанақтарға сыймайтын жүктер (ірі станоктар, ауылшаруашылық машиналары, басқа да машиналар т.б).

Жүктер тасымалдау жағдайына байланысты бөлінеді:

- әдеттегі жүктер – бұл жүктер тасымалдауда ерекше талаптарды және арнаулы шанақтарды қолдануды қажет етпейді;
- арнаулы жүктер – бұл жүктерді тасымалдағанда арнаулы жылжымалы құрамдар пайдаланылады;
- ерекше жүктер – бұл жүктер тасымалданғанда өзінің физикалық жағдайын өзгертуі мүмкін, сондықтан арнаулы жылжымалы құрамдармен тасымалдануы тиіс. Ондай жүктерге жататындар: тез бүлінетін, қоюланатын, тез буланатын, мұздайтын т.б);

Сақтау жағдайы бойынша:

- қоршаған ортаның әсерінен қорғауды талап етпейтін;
- қоршаған ортаның әсерінен қорғауды талап ететін.

Тасымалдау құрамының жүк көтергіштік дәрежесін пайдалану бойынша:

- 1-ші санатқа жататын жүк – тасымалдау құрамының жүк көтергіштік коэффициенті 1,0-ге тең;
- 2-ші санатқа жататын жүк – тасымалдау құрамының жүк көтергіштік коэффициенті 0,71-0,99;
- 3-ші санатқа жататын жүк – тасымалдау құрамының жүк көтергіштік коэффициенті 0,51-0,70;
- 4-ші санатқа жататын жүк – тасымалдау құрамының жүк көтергіштік коэффициенті 0,41-0,50.

Жүктердің салмағы бойынша бөлінуі:

- әдеттегі – даналық және оралған жүктер салмағы 250 кг-ға дейін;
- домалатып тиейтін немесе домалатып түсіретін жүктер – салмағы 500 кг-ға дейін;
- ауыр салмақты – салмағы 250 кг-нан 30 т.-ға дейін (бөлінбейтін жүктер);
- аса ауыр салмақты – салмағы 30 т-дан артық.

Жүктердің қауіптілік дәңгейі бойынша жіктелуі:

- қауіптілігі аз;
- шаңдатылатын және ыстық;
- көлемі бойынша қауіпті;
- қауіпті.

Қауіпті жүктер өзінің қауіптілігіне байланысты МемСт-ға сәйкес 9 топқа бөлінеді:

- 1-топ жарылғыш заттар;
- 2-топ газдар, сығылған, сұйытылған;
- 3-топ тез оталатын сұйықтар;
- 4.1-топ тез оталатын қатты заттар;
- 4.2-топ өздігінен оталуға бейім заттар;
- 4.3-топ – сумен жанасқанда тез от алатын газ шығаратын заттар;
- 5.1-топ – тоттанатын заттар;
- 5.2-топ – органикалық тотықтар;
- 6.1-топ – улы заттар;
- 6.2-топ – жұқпалы заттар;
- 7-топ – радиоактивті материалдар;
- 8-топ – тотықтандырғыш заттар;
- 9-топ – басқадай қауіпті заттар.

Назарларыңызға рахмет!